

Életből halálba, halálból életre

„Hiszen tudjuk, hogy a mi óemberünk megfeszítettetted veled, hogy megsemmisüljön a bűn hatalmában álló test, hogy többé ne szolgáljunk a bűnnek. Mert aki meghalt, az megszabadult a bűntől. Ha pedig meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy veled együtt élni is fogunk.” /Róm. 6,6–8/

Az egyházi év ünnepes félévében vagyunk, ami adventtel kezdődött, és az ún. Szentháromság vasárnapjáig tart. Ebben az időszakban Jézus Krisztus életének főbb állomásait kísérik figyelemmel. Az örömteli karácsony után rövidesen halálára emlékezünk. Sőt már most is, a nagypénteket megelőző hat héten át – ahogyan a Kis Káté tanítja – különösen az Úr Jézus szenvedéséről kell gondolkodni. Illene hozzánk elgondolkodni azon, mit jelent számunkra ez a szenvedés. Milyen mértékben foglalkozunk Jézus szenvedésével és halálával? Az úgynevezett böjti úrvacsora erejéig, ill. az ünnepek megtartásáig? Mindez nagyon szép, különösen, ha arra gondolunk, hogy ezeken az ünnepeken is mennyi az üres hely a templominkban, hogy milyen sokan vannak, akik már az ünneplésig sem jutnak el.

Az a jó, ha összefüggésbe hozzuk Jézus szenvedését saját bűnös állapotunkkal és vétkeinkkel. Jó lenne, ha az Ő halálának ténye a szívünkig hatna és megtisztulna általa az életünk. Így lennénk felkészülve a saját halálunkra. Hiszen tudjuk, ha megszületünk, meg is fogunk halni. Számomra szomorú tapasztalat, hogy nemcsak a fiatal, de sok idős ember sem foglalkozik a halál gondolatával, még kevésbé van elkészülve a halálra. Pedig már a televízió reklámja is elénk vetíti a halálunkat. Biztosítást lehet kötni arra nézve, hogy az idős ember el-

halálózása esetén legyen miből fedezni a temetés kiadásait. Azon kívül, hogy elrendezzük hátra maradó dolgainkat, arra is el kellene készülni, ami előttünk van. Az apostol intően írja: „Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisz-

Toporc római-katolikus temploma - a Görgey család középkori temetkezési helye

tusban, minden embernél nyomorultabban (szánalomra méltóbbak) vagyunk.” Még a hitetleneknél is. Ha a hitünk is olyan mulandó mint mi magunk, akkor céltalan. Isten azért adta a hitet, hogy általa eljussunk arra a bizonyosságra, hogy Jézus halála hozta el számunkra az életet. Hiszen a mi óemberünk meg-

szítettetted veled, hogy többé ne szolgáljunk a bűnnek.

Az a helyes, Ige szerinti sorrend, ha azelőtt halunk meg a bűnnek, mielőtt utolsót dobban a szívünk, mert akkor készen vagyunk arra az életre, ami a halál után vár ránk. Nem feledhetjük, hogy az élet nem hal meg. A halál átmenet csupán – a földi életből az örökké tartó életbe. Jézus nem azért halt meg, hogy szánalmat ébresszen bennünk, hogy sajnáljuk Őt. Valaki azt mondta nekem egy nagypéntek után, hogy ő úgy megsiratta Jézust, amiért így bántak vele az emberek. Jézus maga mondta a jeruzsálemi asszonyoknak, hogy „ne engem sirassatok, hanem magatokat és gyermekeiteket”, mert az a nap, amikor eljön hatalommal és dicsőséggel, és ítéletet tart, veszedelem lesz azok számára, akik nem értették meg, hogy az Ő halálára a mi megújulásunkért volt szükség. Az Úr Jézus visszajöveteléig, aki született, az meg is fog halni. De aki elfogadta Jézus váltságahalálát, mielőtt meghalt, az Jézus visszajövele után mind élni fog örökké. Életből halálba, halálból életre jut. Az élet győz a halál felett, ezért nem csüggedünk.

Nem régóta ismerem az Énekeskönyv 342. énekét, de nagyon megkedveltem. A kilenc versben ismétlődő refrén – és az egész ének is – egy mindent felülmúló, kitartó imádság: „Jézus, engedd hozzád térnem, Veled halnom, veled élnem.” Az Úr Jézus Krisztus szenvedésén elgondolkodva énekeljük, olvassuk el ezt az éneket, talán a saját gondolataink szólalnak meg benne.

Szabóné Köblös Valéria

Értesítés 2%

A Lónyay Gábor Polgári Társulás értesíti mindazokat, akik ebben az évben is adójuk 2 %-val támogatni kívánják gyülekezetüket, hogy társulásunk ismét kész fogadni az adományokat, hogy azokat eljuttassuk a célgyülekezetek számára. További információkkal a 056 6395396-os telefonszámon, vagy a ladislavcsoma@gmail.com e-mail címen szolgálunk.

Csoma László, elnök

A Szeretetnaptár 2018-as kiadása és a Református Újság a 2018-as évre még rendelhető szerkesztőségünk címén.

076 74 Drahňov-Deregyő 216,
Tel.: 056/6395396,

e-mail:

ladislavcsoma@gmail.com.

Csoma László

Menekültek vagy bevándorlók?

Menekültek, bevándorlók – évek óta vitáznak a politikusok miként viszonyuljunk az Európába érkezőkhöz. Az álláspontok közismertek, mégis nem kevesen vannak olyanok, akik úgy érzik, nem látnak tisztán e kérdésben. Miként látják ezt azokban az országokban, ahol nagy számban élnek bevándorlók. **A „reformiert” című svájci református folyóirat februári száma figyelemreméltó cikket közöl erről a folyamatról „Férfi, fiatal és mukaképes” címmel Katharina Kilchenmann tollából. Alábbiakban a cikk magyar fordítását adjuk közre.**

Integráció

A menekültek-bevándorlók több mint 82 százaléka segélyekből él. A meg nem valósult beilleszkedés könnyen pénzügyi időzített bombává válhat. A szakértők új módszerekkel kívánják elősegíteni az érintettek munkába állását.

Taye néhány napja a Biel melletti átmeneti központ lakója. Ő is tagja a takarító csoportnak és segít a helyiségek és a épület előtti tér tisztántartásában. Néhány hónap múlva egy műhelyben dolgozik majd, hogy megismerje az itteni munka-kultúrát. Ez az eljárás a beilleszkedési program része, mondja David Zaugg. Mint a központ vezetője elmondja: teljesen mindegy, hogy valaki maradni akar, vagy továbbutazik, az ott tartózkodás ideje alatt ki kell vennie részét a közös munkából. „A menekültek így megismerhetik a mi mentalitásunkat és kultúránkat. Így az idő, amit itt töltenek nem egy tétlen várakozás. Amit itt megtanulnak, bárhol hasznosíthatják.”

Munkanélküliség és céltalanság

Az elképzelés sikeres és a jövőben ebbe az irányba kell továbbmenni. A Szövetségi Hivatal statisztikai megvilágítja a menekülteknek nyújtott szociális támo-

gató helyzetét. Ezek szerint a befogadott menekültek több mint 80%-a szociális segélyekből él. A Svájcban élő 55 000, különböző országokból érkezett embereknek nincs semmilyen munkája. (Milyen iskolai végzettségük van? Milyen szakmát tanultak? Szerk.) A többségük nőtlen 18 és 35 év közötti férfi, akik a közösségi támogatásból élnek. Munkanapokon a pályaudvaron álldogálnak, a munkába igyekvő utazók nem kis bosszúságára.

Carsten Schmidt, Bern-Jura-Solothurn Református Egyháza migrációs hivatalának vezetője megérti ezeket a reakciókat. Az ember kénytelen megkérdezni, hogy ezek a fiatal emberek saját elhatározásukból munkanélküliek? „Csak kevesen érzik magukat jól, ha nincs semmilyen munkájuk, életcéljuk”, gondolja. „A legtöbb menekült szívesen integrálódna, ha lehetősége van rá.”

Igaz, hogy a társadalmunk és munkaerőpiacunk részévé válni nem könnyű. Sok akadályt kell legyőzni, hangsúlyozták a szociális segélyekről tartott konferencián. Szorgalmazták, hogy a felkészítési időszakban nagyobb hangsúlyt fektessenek a képzésre. „Az eritreai emberek gyakran nagyon alulképzettek, s így szinte lehetetlen munkát találniuk” –

mondja Felix Wolffers, a Skos szervezet társelnöke. A beilleszkedés folyamatát teljesen új alapokra kell helyezni, ahogy azt a legújabb kimutatások is igazolják.

Új bevándorló népesség

„Egy ideig eltart” – folytatja Wolffers – „rendszerint több évig, amíg valaki a szükséges képesítést megszerzi és Svájcban el tud helyezkedni.” Ez természetesen pénzbe kerül, de még mindig olcsóbb, mintha egész életében segélyből él. Arra is figyelmeztetett, hogy: „A magas munkanélküliségi arány nagy szociális és pénzügyi problémákhoz vezet.” Ezt Rudolf Strahm közgazdász is megerősítette és figyelmeztetett a pénzügyi időzített bombára, valamint a stratégiaváltás szükségességére. „Az eddigi alapelvek – Foglalkoztatás előtt képzés – át kell alakítani.” Minden menedékkérőt kezdettől fogva be kell vezetni a munkafolyamatok megismerésébe. A vállalkozók számára biztosítani kell anyagi forrásokat, hogy alacsony képzettséget igénylő munkahelyek létrehozására. Mindezt a menedékkérőkkel is el kell fogadtatni.

Taye és lakótársai a bözingeni átmeneti központban szintén el kell, hogy fogadják ezeket az elvárásokat. Azok, akik nem csak együttérzést, hanem lehetőséget szeretnének kapni egy új életre, el is fogadják.

(Ha a gazdag Svájc számára pénzügyi gond a menekült kérdés, vajon a kevésbé tehetős államok számára mennyivel inkább az! Szerk.)

Egyház a társadalomban

A középkor nagy angol ismerője szerint az akkori társadalom és az egyház teljesen egy volt. A 21. századra azonban egyre inkább érezhető, hogy a társadalom és az egyház nemcsak, hogy nem egy, hanem sokak számára elkülöníthető. A 20. század két nagy diktatúrája, majd a baloldali liberalizmus határozottan törekszik a társadalom-állam és egyház szétválasztására, sőt jelenleg egyesesen a távolság növelésére úgy, hogy ebben a sajtó jól megfizetett baloldali érzelmű munkatársai nyújtanak hathatós segítséget. Kiválóan érzékelhető miként manipulálják a híreket leginkább az egyház kárára. Ezek a „filantrópok” (emberszeretők), és „mizantropok” (em-

bergyűlölők) mindig az egyháztól - Istentől féltik a társadalom jövőjét, a polgárok anyagi javait, az emberek boldogságát, önmegvalósítását. Nem tesznek mást, mint az Édenkertben lejátszódott történetet másolják: „Csakugyan azt mondta Isten, hogy a kert egyetlen fájáról sem ehettek?” Hogy tevékenységükkel mit valósítanak meg, arról persze nem számolnak be! Mi azonban leírhatjuk: **lélekrombolást.**

Rovatunkban erről az áldatlan rombolásról szeretnénk lerántani a leplet, mert még a híveket is igyekeznek megtevesztetni. Lássunk egy példát.

Ez év január 4-én egy tudósítás jelent meg az info.sk közösségi oldalán a kö-

vetkező címmel:

„A lelkészek alapfizetését januártól jelentősen emelték”

Ha valaki csak a címet olvassa (és nem kevesen vannak ilyenek), akkor talán 10 – 20 százalékos emelésre is gondolhat. Ha viszont tovább olvassuk a cikket, akkor már másként látjuk a dolgot. A cikk ugyanis így folytatódik:

A lelkészek alapfizetése a leszolgált évek szerint 11 osztályba van sorolva. Január elsejétől a legalacsonyabb alapfizetés 310,64 Euró lesz havonként, ez 2017-ben 296,14 Euró volt. (Azaz a minimálbér!) A legmagasabb alapfizetés a múlt évi havonkénti 752,48 Euróról 788,60 Euróra emelkedik. (Ez a püspöki és érseki fizetés). Az

emelés 3624 lelkészt érint és évenkénti 1.402.208 Eurót jelent. **Január elsejétől tehát a fizetések 4,8%-al emelkednek.**

Mennyivel igazabb lett volna, ha az utolsó mondatot teszik a cikk címévé! Igaz, akkor nem felelt volna meg a lap tulajdonosok esetleges elvárásainak, rombolni az egyház és egyháziak iránti bizalmat. De tegyük fel a kérdést: Milyen fizetést jelen ez valójában? Vegyünk egy személyes összehasonlítást!

Egy 37 éve szolgáló lelkész, aki egyetemet végzett, nyugati és keleti egyeteme-

ken volt ösztöndíjas, majd egyházában és gyülekezetében többszázezer, esetleg millió Euró nagyságrendű támogatást szervezett különböző európai testvéregyházaktól a mindennapi lelkészi szolgálat mellett, a 2017-es 532 Euró fizetése után 2018-ban 553 Euró fizetést kap, azaz havonként 21Euróval többet.

Az egyik közösségi oldalon volt olvasható milyen összegű havonkénti támogatást kap egy huszoneves, már 6. gyerekét szülő anya, aki alig tud írni, olvasni, és soha semmivel nem járult hozzá a szociá-

lis biztosító pénzalapjához, a társadalom lelki, szellemi, anyagi javaihoz. Kevés híján 700 Eurót.

Erről nem szólnak a híradások, itt nem merül fel a társadalom túlzott anyagi megterhelése!

Egyszóval nem akármilyen manipulálás, butítás, egyházellemes érzelmek és indulatok keltése folyik, sajnos nemegyszer még magukat keresztyénnek vallókat is félrevezetve!

„Vigyázzatok, hogy meg ne tévesszen valaki titeket.” (Márk 13,5-6)

Majdnem 100 támadás keresztyének ellen Németországban

(A Frankfurter Allgemeine Zeitung 2018.február 2. számából)

Gyilkosság, testi sértés, gyújtogatás – a Német Szövetségi Bűnügyi Hivatal közzétette Németországban elkövetett keresztyének elleni támadások kimutatását. A Kereszténydemokrata Unió politikusai riasztónak tartják ezt a listát.

Németországban az elmúlt évben majdnem 100 célzott támadást követtek el keresztyének ellen. Köztük egy gyilkosságot, kilenc testi sértést, és egy gyújtogatást.

Az esetek egy negyede templomok és keresztyén szimbólumok elleni támadás volt. Tizennégy keresztyénellenes bűncselekmény a menedékkérők és bevándorlók között történt. A gyilkosság a Chiemsee melletti Prienben történt 2017

áprilisában, s jelenleg a bírósági eljárás van folyamatban. Joachim Hermann bajor belügyminiszter sajtónak adott nyilatkozatában elmondta: „Aki itt akar élni, annak búcsút kell mondania a keresztyénellenes magatartásnak, különben a mi országunkban egyszerűen nincs helye.” Ez nem csupán egy kívánság a menekültek számára, hanem kötelező elvárás. A Szövetségi Gyűlés belpolitikai és igazságügyi szakértője, Ansgar

Heveling üdvözölte, hogy most egyértelmű adatok állnak rendelkezésükre a támadásokról. Az adatok riasztóak, és a majdnem száz bizonyított keresztyén ellenes büntett fontossá teszi, hogy mindent megtegyenek a keresztyének és a keresztyén intézetek védelmében.

„Az államunk különös felelősséget visel azért, hogy büntetőjogilag ezeket a támadásokat keményen és következetesen kezeljék”, mondta Hevelin. Ha talán büntetőjogi hézagok lennének, akkor „ugyanúgy kell eljárni, ahogyan azt az antiszemita támadások esetében a törvény meghatározza.”

Összeállította és fordította Csoma L.

BIBLIA OLVASÓ

v e g z é k f o n a l

1. V.	2Móz 34	Mt 28, 1-10
2. H.	2Móz 35	Mt 28,11-20
3. K.	2Móz 36	2Korinthus 1,1-11
4. Sz.	2Móz 37	2Kor 1,12-22
5. Cs.	2Móz 38	2Kor 1,23-2,4
6. P.	2Móz 39	2Kor 2, 5-17
7. Sz.	2Móz 40	2Kor 3
8. V.	1Királyok 1,1-37	2Kor 4, 1-6
9. H.	1Kir 1,38-53	2Kor 4, 7-18
10. K.	1Kir 2, 1-25	2Kor 5, 1-10
11. Sz.	1Kir 2,26-46	2Kor 5,11-21
12. Cs.	1Kir 3	2Kor 6, 1-10
13. P.	1Kir 4	2Kor 6,11-18
14. Sz.	1Kir 5	2Kor 7, 1-7
15. V.	1Kir 6	2Kor 7, 8-16
16. H.	1Kir 7, 1-22	2Kor 8, 1-15
17. K.	1Kir 7,23-51	2Kor 8,16-24
18. Sz.	1Kir 8, 1-21	2Kor 9
19. Cs.	1Kir 8,22-53	2Kor 10, 1-11
20. P.	1Kir 8,54-66	2Kor 10,12-18
21. Sz.	1Kir 9	2Kor 11, 1-15
22. V.	1Kir 10	2Kor 11,16-33
23. H.	1Kir 11, 1-25	2Kor 12, 1-10
24. K.	1Kir 11,26-43	2Kor 12,11-21
25. Sz.	1Kir 12, 1-19	2Kor 13
26. Cs.	1Kir 12,20-33	Filippi 1,1-17
27. P.	1Kir 13	Fil 1,18-30
28. Sz.	1Kir 14	Fil 2, 1-11
29. V.	1Kir 15, 1-15	Fil 2,12-30
30. H.	1Kir 15,16-34	Fil 3, 1-14

ÁPRILIS

PÁLYÁZAT

A Rozsnyói Református Egyházközség, mint a Rozsnyói Református Egyházközség Alapiskolája alapító-fenntartója pályázatot ír ki az iskola igazgatói állásának 2018. augusztus 1-jétől történő betöltésére. A pályázó iránt támasztott feltételek a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház 1/2000-es számú törvényében foglaltak szerint a következők:

- Legyen református vallású, konfirmált és aktív gyülekezeti tag;
- Rendelkezzen katechetikai végzettséggel, vagy megszerzése legyen folyamatban;
- Rendelkezzen az adott intézménytípusra előírt pedagógiai végzettséggel és legalább öt éves szakmai gyakorlattal;
- Életvitele erkölcsös, magánélete rendezett legyen;
- Legyen alkalmas a vezetésre.

A pályázó írja le a Rozsnyói Református Egyházközség Alapiskolája vezetésére vonatkozó elképzeléseit és 2018. április 30-ig küldje el önéletrajzával, a konfirmációját és végzettségét igazoló okiratok másolatával, valamint a gyülekezete lelképásztorának ajánlásával (zárt borítékban, amelyen föltünteteti: „Pályázat”) a következő címre: Református Lelkeszi Hivatal, Kósa-Schopper u. 25., 048 01 Rožňava.”

VILÁGOLDAL

Hitről hívóknak

Miért a protestantizmus lett Európa újkori gazdasági felhajtó ereje? (2.)

Az előző részben Angus Maddison skót református gazdaságtörténész közgazdaságtani módszereivel és statisztikáival támasztotta alá az európai protestantizmus szellemiségének, lelkeségének felhajtó erejét a gazdaságban. Aztán másokkal együtt Cristobal Young fiatal angol közgazdásznak a stanfordi egyetemen folytatott kutatásai alapján járunk utána annak, milyen sokrétű összefüggés ismerhető fel vallás (elsősorban a protestantizmus) és gazdasági növekedés között Nyugat-Európában 1500-2000 között. Mi magyarázza tehát a protestáns Európa többszázados gazdasági dominanciáját?

Gazdaságtudományi szemleíró: **Dr. Békefy Lajos**

Miért maradtak le a katolikus országok?

Az előző cikk gondolatmenetét ezzel zártuk: *Cristobal Young, Angus Maddison* korszakos gazdaságtörténeti kutatásainak alapján az elmúlt 500 évben három fejlődési szakaszt különböztet meg: *a növekvő eltérést* az európai protestáns országok javára (1500-1870), *a kezdődő stabilizáció szakaszát* (1870-1950), és a kiegyenlítődés, *a konvergencia szakaszát* (1960-2000). A következő részben a különböző, nem materiális hajtóerők, motívumok, hitbeli és gazdaság-lélektani komponensek vizsgálatára térünk ki. Most a Young által felvetett kérdés megválaszolásával folytatjuk sorozatunkat: miért maradtak el és le az európai katolikus országok az elmúlt 300 évben gazdasági teljesítményükben protestáns szomszédaitól? És milyen motívumok segítettek, vagy jelentettek akadályt ebben?

Motívumok - még mindig Weber?

Már szinte gazdaságtörténeti és teológiatörténeti dogma, amit 1930-ban a nagy heidelbergi reformációkutató, Max Weber közzétett: a protestáns etikának a kapitalizmus szellemiségére volt jelentős befolyása. Méghozzá azzal, hogy a reformáció a *kegyesség és a profit* konvergenciáját, összefüggését hozta létre. A puritanizmus, kivált a kálvini típusú a *predesztináció* dogmájával hatalmas motíváló erővé vált a keresztyén teológiában, gondolkodásban és életgyakorlatban. Mégpedig azzal a nézettel, miszerint Isten örök tanácsvégszében, dekrétumában eldöntötte, hogy „vannak emberek és angyalok, akik örök életre, mások

örök elvettetésre, halálra rendeltettek”. Ezen a döntésen senki emberfia nem tud változtatni. Így viszont sikerült az üdvösség kérdését kivonni a klérus lelki gyámkodása és rendelkezése alól. Az a kérdés előbb vagy utóbb minden hívőben felmerült: „A kiválasztottak közé tartozom-e vagy sem?”. És a mindennapi életben kellett az kiválasztottságnak visszaigazolódnia. Volt ennek pszichikai és szociális oldal is. A világi aktivitásban mérték meg az ember hitének valóságát és erejét.

Ha valaki gazdaságilag eredményes volt, ez azt is jelentette, hogy ő igazából és eredményesen követi az isteni elhívást. A gazdasági eredményesség a kegyelmi ál-

lapot jele volt. Az eredményesség volt a jel, szignál az elhívás valóságáról. A *puritán teológia a predesztinációs hittel a gazdasági fejlődés egyik fő mozgatója lett*. Ez az intenzív vallási gyökerű szemlélet hatotta át a gazdasági szemléletet is, és lett a *kapitalizmus szellemiségének és lelki hajtóerejének, humán energiájának* egyik fő jellemzője – fogalmaz Young. Weber ebből vezeti le azt, hogy a reformáció kialakította az *evilági aszkézis* szemléletét az anyagi természetű dolgokkal kapcsolatban. Nem a birtoklás, hanem a fegyelmezett, a bevétel, a profit arányától tudatosan kisebb mérvű, korlátozott, mérsékelt fogyasztásra törekvés jellemezte a puritán embereket. Korlátozott fogyasztás, s a munka intenzitása által kifejezett kiválasztottság-hit nagy terme-

lékenységet vont magával.

A reformáció a gazdasági gondolkodás szekularizációja?

Érdekes szempontot vetett fel Weber kortársa, *Richard Henry Tawney*, akinek a könyve 1926-ban jelent meg New Yorkban *Vallás és a kapitalizmus felemelkedése* címmel. Ebben rámutat: az 1500-as években a gazdaság még az etika témája volt, az etika pedig a teológiához tartozott. Az egyház ellenőrzése alatt tartotta tehát a gazdasági életet is. Ehhez képest az elkövetkező 200 évben *bekövetkezett a gazdasági gondolkodás szekularizációja, kivonulása az egyházi befolyás alól*. Szerinte ez lett az igazi hajtómotor. A kálvinizmus volt az, amelyik ehhez nagyban hozzájárult azzal, hogy a gazdasági életet is a megszentelődés területének nyilvánította. Aztán a puritanizmus jelentette a „vaskorszakát a kollektívizmusnak” is. *Új közösségtudat* formálódott: a helyi, a gyülekezeti, az alsó szintű, amely az első szint volt minden közéletiséghez. Az angol polgárháború végére (kb. 1650) a protestantizmus – így Tawney érvelése – kivonta magát mindenfajta morális tekintély ellenőrzése alól a piacon, a haszonelvűséget téve meg a gazdasági tevékenység céljává. Munka és vállalkozás vallási motívumon nyugodott. Aztán egyre inkább ez a nézet uralkodott el: „Az üzlet egy dolog, a vallás meg egy másik”. Ez volt a nagy ugrás a középkori egyházi kontroll alóli megszabadulás érdekében. A *laissez faire gazdaságfilozófia tehát először a protestáns világban terjedt el*, és csak később jelent meg a katolikus országokban. Megállapíthatjuk tehát, hogy a reformáció vezetett a szekularizációhoz, a piacgazdaság morál alóli kivonásának és kivonulásának a jelenségéhez. De nem az elmoráltalanodáshoz! Egyfajta gazdasági erkölcs kezdett szintén megfogalmazódni. A folytatásban majd megvizsgáljuk Young koncepciója értelmében a nevelés, az írásbeliség, a nemzeti nyelvű Biblia és más tényezők szerepét a protestáns gazdasági fejlődésben. *(Folytatjuk)*

GYÜLEKEZETEINK életéből

Mindenekről számot adok

A fenti cím Zalabai Zsigmond Ipolypásztórol írott monográfiája egyik kötetének címe, a másik Hazahív a harangszó. Zalabai Zsigmond január 29-én lett volna 70 éves. Ebből az alkalomból családja és a gyülekezet körében emlékeztünk meg róla Ipolypásztón, szülőfalujában a január 28-i istentiszteletet követően.

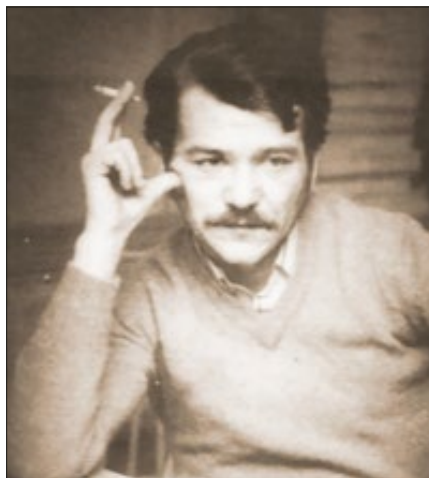
A megemlékezés során Ambrus Erika helyi lelkész olvasott föl részleteket Kocsol László, Egyetemes Egyházunk tiszteletbeli gondnoka, 2003. december 29-i Ki volt nekünk Zalabai Zsigmond? című írásából, majd a falu nevében Sejli Csaba alpolgármester emlékezett a következőképpen:

„Ha számunkra kedves ember, jó barát, rokon, betölti a 70. életévét, örömmel készülünk arra, hogy köszöntsük őt, megünnepeljük ezt a jubileumot. Most azonban, ezt már nem tehetjük, már csak emlékezhetünk. Zalabai Zsigmondra, az örök pásztóra, kritikusra, irodalomtörténészre, egyetemi oktatóra, publicistára, a barátira, aki holnap, január 29-én lenne 70 éves.

Zalabai Zsigmond a miénk volt. Tudom, ezt nagyon sokan így érzik, így gondolják, elsősorban családja, de a magyar közélet, Somorja városa és a nevét viselő somorjai könyvtár, íróársai, munkatársai, volt diákjai. De így érezzük mi is, hiszen itt született, innét indult, s ide járt haza valóságban, vagy gondolatban. Szerette Ipolypásztót, s mindent megtett kicsiny faluja megmaradásáért, felvirágoztatásáért, múltja, hagyományai megőrkítéséért. Ismert itt minden házat, minden dűlőt, a templomot, s ismert itt minden pásztói embert. Ismertük és szerettük őt. Csodáltuk géniuszi tehetségét, talán nem is mindig értettük írásait, örültünk falunkról írt kétkötetes monográfiájának, örültünk sikereinek, s mikor élete utolsó esztendeiben a lelkét támadta meg a keserűség, vele éreztünk.

Reméltük, meggyógyul, reméltük, újra a régi lesz. De minden másképp alakult, s döbbenet hallottuk 2003 karácsonyán, Zsiga nincs többé. Bár korán távozott, de nagy-nagy örökséget hagyott hátra. Hisz tevékeny és termékeny ember volt, értékmentő és értékteremtő tudós,

lebilincselő előadó, megbízható kritikus, amolyan mindenese és lángoszlopa a felvidéki magyarságnak. Kiváló helytörténész és szociográfus, fáradhatatlan szervezője az irodalmi életnek, meghatározó alakja az egyetemes magyar irodalomtu-

dománynak. Szülőföldhöz való hűségét példázza a szlovákiai magyar helytörténeti-szociográfiai irodalom két kiemelkedő alkotása, az 1984-ben megjelent Mindenekről számot adok és az 1985-ös Hazahív a harangszó című kötet. Ez a két könyv minden tekintetben mestermunka: kiemelkedő szociográfiai alkotás, lírai vallomás, szépírói kvalitásokat felvilágosító mű, hiteles korrajz, történelmi, társadalmi tabló, tökéletes falunéprajz, melyek rólunk szólnak. Rólunk, kik itt maradtunk, kik itt élünk, rólunk ipolypásztóiakról.

Az Úr 2003. esztendejének utolsó napján ott voltak az ipolypásztóiak is a somorjai temetőben. Vitték az ipolypásztói földet, mert komolyan vették, ami számukra oly fontos volt: „Hogy álmodj nyugtatóbb legyen, hazám határiból maroknyi földet elviszek síromba vánkosul. Így hát, míg sírom eltakar, síromban is leszek magyar”. Ugyanebben az írásában,

melyből ez a rövid részlet is való, azt mondja: „Nézzünk szembe minél több kis közösséggel, minél igazabban a múltunkkal. Mementőként pedig hagyjunk fakesztriket, emléktáblákat, kopjafákat magunk után. Hogy visszanyúlva a múlt időbe – amit most még napjainknak nevezünk – unokáink is megfoghassák a mi nemzedékeink kezét. Ötven év, száz év múlva is. Akkor is, és mindörökké.”

Nem sokkal halála előtt adták ki az Ipolypásztó – 1848/49-es emlékek című kis füzetecskéjét, melynek bevételét a régi emlékek s a község templomának restaurálására ajánlotta fel. E kis kiadványban büszkeséggel ír Ipolypásztó jeles fiáról, Pereszlényi Jánosról, idézve annak a nyelvújító Kazinczy Ferenc előtt tisztelegő beszédét. De büszke volt az itteni híres prédikátorra, Sallay Györgyre is, akárcsak a szabadságharcos Kovács Sebestyénre. Gondja volt arra is, hogy sírjuk rendben legyen a község temetőjében. Hagyott itt Pásztón emléktáblát és kopjafát, az emléktáblát itt a templomban, a kopjafát a templom előtt. Az emléktábla a templom bejáratánál, melyet ünnepi istentiszteleten 1991 pünkösd vasárnapján avattak fel. Ő maga ezt írta ezzel kapcsolatban: „... a kicsi Ipolypásztó nagy példát statuált azzal, hogy be merte vállalni a múltat. Azzal, hogy a történelemhamisítás évtizedei, a hallgatás esztendei után szembe mert nézni az idegeinket kínzó és gyötrő traumákkal. Azzal, hogy kemény és maradandó márványtáblába véste emberségre kötelező örök mementőjét.”

Az egyik kopjafa a templom előtt, a másik szülőháza előtt áll. Mi már csak annyit tehetünk a 70. születésnapon, hogy emlékezünk, s lerakjuk a kegyelet koszorúit a Zalabai Zsigmondnak emléket állító kopjafa előtt.”

A templomból az emlékező közösség átvonult Zalabai Emlékház elé, ahol a gyülekezet, a falu, a helyi Via Nova szervezet és a család elhelyezte a tisztelet és emlékezés koszorúit a kopjafa előtt.

Ambrus Erika

Visszaemlékezés az Úr egyik fehér palástot viselő szolgájára...

Akárhányszor valahonnan hazaérek, a parókia küszöbét átlépve különleges érzésem támad. Régi ez az épület. Bár ajtajai, ablakai, padlózata ki lett cserélve, sőt, a tetőzete sem az eredeti már, de a falak igen. A falakhoz a felújítások során nem nyúltunk, csak új vakolatot kaptak. Ezért, amikor egy-egy szobába belépek, sokszor eszembe jutnak azok a történetek, amelyeket az idősebb gyülekezeti tagok meséltek a gyülekezeti teremként szolgáló nappaliról, a váróteremként működő dolgozószobáról, vagy éppen az orvosi rendelőként szolgáló gyerekszobáról.

Harangszentelés Nagyidán 1971. szeptember 21-én

Arra az emberre, akiről jelen soraimban emlékezni hívtam, csak nagyon halványan emlékszem. Valamikor a 80-as évek közepe táján templomszentelés volt Komarócon, ahol én, kicsiny gyermekként szüleimmel és testvéreimmel együtt vettem részt. Igazából nem emlékszem sokmindenre, csak arra, hogy az ott szolgáló lelképásztor unokájaként, illedelmesen be kellett mutatkoznom mindenkinek, aki megkérdezte, hogy ki vagyok én... Volt – egy a szüleim által betanított bemutatkozó formula, amelyet szépen illedelmesen elmondtam mindenkinek, aki az én kilétem felől érdeklődött. Mivel mindig ott lábatlankodtam ahol általában nem kellett volna, így a kérdezők között volt egyházunk akkori főgondnoka is, aki hitvesével együtt ér-

Véradás

kezett az alkalomra. Én pedig szépen illedelmesen bemutatkoztam és hozzátettem – egy az alkalomhoz (és e sorokhoz) nem illő félmondatot is, ami nagyjából arról szólt akkor, hogy milyen eszméletlen jó gyerek vagyok én... Ezen annyira jót derült a főgondnok úr és kedves felesége is, hogy a szentelés utáni ebéden maga mellé ültetett és azt mondogatta, hogy neki pont egy ilyen bátor és jó gyermekre volna szüksége, mint én... De végül meghagyott a szüleimnek. Azóta eltelt több, mint három évtized. És bár a főgondnok bácsi nem vitt magával, mégis nekem adatott a lehetőség, hogy

hlálának 30. évfordulóján róla és szolgálatáról megemlékezzek. Itt szeretném megköszönni hozzátartozóinak és gyülekezetünk tagjainak az adatgyűjtésnél nyújtott segítséget.

Dr. Csáji Bertalan 1907. október

21-én született Nagyidán a Terebesi Csáji család harmadik fiúgyermekéeként. Iskoláit Nagyidán, Kassán és Sárospatakon végezte. 1928-ban felvételt nyert a prágai Károly Egyetem orvosi karára, ahol 1935 júniusában orvosi diplomát szerzett. Orvosi szolgálatát ugyanebben az évben kezdte meg Kassán, eleinte mint fizetés nélküli gyakornok, de három év múlva, 1938. január 1-től már fizetéses alorvosként tevékenykedett. Ugyanez év decemberétől Kassa város tisztiorvosa lett, s az is maradt egészen 1944-ig.

1939 karácsonyán feleségül vette Hagozsky Saroltát. Házasságukat Isten nem áldotta meg gyermekkel, de lelképásztorként szolgáló bátyja Pál, Ildikó nevű leányát ők nevelték fel. 1944 és 1946 között Ausztriába került hadifogságba.

Ott, egy osztrák menekülttábor vezető orvosaként tevékenykedett. Mivel kassai otthonukat a 2. világháború megsemmisítette, Nagyidára tért vissza, ahol a parókia épületének a már említett szobájában rendezte be orvosi rendelőjét, s itt fogadta a környék tizennyolc falujának betegeit.

1948-ban Királyhelmece kerül, ahol körzeti orvos, járá-

si orvos, a járási egészségügyi referátus vezető orvosa és a járási egészségügyi intézet igazgatója, ellenőrző és járási tisztiorvos lett. Innen huszonkét évi körzeti-orvosi szolgálatra Tornagörgőre érkezik, ahonnan 1976-ban hatvankilenc éves korában nyugdíjba vonul.

Társadalmi téren a Vöröskereszt szervezetben működött, melyben az önkéntes családi véradás szolgálatát elsőként ő vezette be és valósította meg. A lakosság között megszervezte az egészségügyi szolgálatot. Ezekért a szolgálataiért többrendbeli kitüntetéssel jutalmazták. A Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének levelező tagja volt, és a Csemadokban is sokat tevékenykedett.

Hitélete a szülői házban kezdődött, ahol templomjáró szülei és néhai Almássy Bertalan lelképásztor oltogatta belé az Isten iránti hitet és egyházához való hűséget. Majd folytatódott ez a prá-

Dr. Csáji Bertalan szülei sírjánál Nagyidán

gai diákévek idején, a nyári református diáktalálkozókon. Ezzel kapcsolatban maga említi önéletrajzában Sörös Bélát, a losonci teológia igazgatóját és Varga Imrét, akivel mint zsinati elnökségi tag, főgondnok, évtizedeken át szolgált együtt. Kassán, Nagyidán, Királyhelmece és Tornagörgön nemcsak mint orvos, hanem mint hűséges, áldozatkész presbiter is teljesítette hivatását. 30 éven át Egyetemes Egyházunk főgondnokaként szolgált. Ezt a feladatot a legnagyobb odaadással és hűséggel végezte.

Nyugdíjasként ugyanilyen odaadással szolgált a kassai gyülekezetben és mint egyházmegyei tanácsbíra az ak-

kori Nyugat-kassai, mai nevén Aba-új-tornai egyházmegyében. 30 évvel ezelőtt, 1988. március 9-én a kassai kórházban adta vissza nemes lelkét Teremtőjének. Földi porsátorát a kassai köztemetőben 1988. március 16-án helyezték örök nyugalomra.

Dr. Csáji Bertalan orvos volt. Amint maga leírta egyszer, munkája szolgálat volt Isten dicsőségére, egyháza, ember-

társai és a társadalom javára. Szolgálatáért volt sajátságos, mert benne és vele a betegek nem csak mint orvossal, hanem Jézus szeretetének fehér „palástban” levő hirdetőjével is találkozhattak. Az ő és lelkipásztor-egyháztörténész bátyja nevét hirdető emléktáblán, amely a nagyidai redormátus templom falán van elhelyezve, ez a bibliai idézet áll: „Az én országom nem e világból való” (Jn 18,36). Ez a tudás

és az erről való szilárd meggyőződés formálta Dr. Csáji Bertalant is azzá, aki ő volt: Isten országának jó vitézévé.

Legyen ez az emlékezés áldott alkalma annak, hogy élete példájából a saját életünkre nézve is mindnyájan meglásuk a hit, a reménység és a szeretet alázatos szolgálatának naponkénti lehetőségét és szükségességét!

Szabó Krisztián, Nagyida

200 éve született Görgey Artúr

Évtizedek során nemzedékek nőttek fel úgy, hogy még a magyar iskolákban sem foglalkoztak érdemben Görgey Artúr életével. A történelem tankönyvek megemlégették, hogy a szabadságharc hadseregének egy időben főparancsnoka volt, de inkább Kossuth ellenlábasaként tüntették fel. Ezt a látásmódot erősítette Illyés Gyula: Fáklyaláng című könyve is, amelyikben a szerző a rossz ügy képviselőjeként mutatja be Görgeyt. Sokan nem tudták kivonni magukat Kossuth vidíni levelének hatása alól, mely-

ben az országból elmenekülő kormányzó igazságtalanul vádolja árulással a helyzetet sokkal tisztábban látó, s felelős katonaként az értelmetlen csatát nem vállaló fővezért. Elgondolkodtató, hogy Kossuth nem vádolja ezzel Perczel Mórt, aki szinte minden csatáját elvesztette. Nem vádolja önmagát, amiért a szabadságharc legnagyobb hadvezére iránti féltékenységből többször is tehetségtelen katonatisztekot nevezett ki fővezérré, s ezzel nem kis veszteségeket okozott a magyar seregnek létszámban és anyagiakban egyaránt. De vádolja azt, aki a tavaszi hadjáratot, Buda várának visszafoglalását levezenyli, akit a komáromi csatában a lovasroham élén vágatva kap majdnem halálos fejsébet. De még így is visszavezeti csapatait a téli felvidéki hadjáratához hasonlóan egy rövidebb útvonalon a megadott találkozási pontra, Arad várához. Itt tudja meg, hogy Dembiński megsemmisítő vereséget szenvedett Temesvárnál, Bem seregét pedig szétszórta Erdélyben. Mintegy 30.000 fős seregén kívül nincs számottevő haderő az országban, s nincs töltény, felszerelés sem elegendő, hogy ellenálljanak, ami esetleg több ezer ember halálát jelentette volna. Rendkívüli emberi tartása abban is megmutatkozik, hogy a cár közbenjárására nem végzik ki, de már klagenfurti száműzetéséből is igyekszik közbenjárni tisztársaiért, s azok hozzátartozóiért. Méltósággal hordozza, hogy sokan árulónak tartják egészen 1916-ban bekövetkezett haláláig.

Sajnos a felvidéki magyarság jelentős része ma sem tudja, hogy ez a kiváló katona a Késmárk és Podolin között található Toporcon született 1818 január 30-án. A család fontos szerepet tölt be a vármegye életében, de Görgey édesapja polgári családból nőszül, aminek komoly következményei vannak. Amikor pénzt rábízta barátjára, s annak vállalkozása csődbe jut, komoly anyagi gondokkal kell megküzdeniük. Apja a tulni katonai iskolába küldi, mivel az ingyenes tanítást jelent. Nem saját döntése, de kiváló eredménnyel áll helyt. Huszár főhadnagyként hagyja ott a sereget 1845-ben, hogy Prágában vegyeszeti tanulmányokat folytasson. Itt ismerkedik meg feleségével, a francia református (hugenotta) Adéle Aubouin-nal. Prágában kötnek házasságot az ottani német evangélikus templomban. Ígéretes tanári karrier helyett visszatér Toporcra, hogy gazdálkodhasson. Innen utazik Pestre, hogy jelentkezzen a szerveződő honvéd seregbe. Honvéd századosból néhány hónap alatt tábornokká nevezik ki a 30 éves Görgeyt.

A kiváló hadvezér születésének 200. évfordulója alkalmából a Csemadok ünnepi megemlékezést szervezett Toporcon 2018 február 3-án. A mintegy 60 főnyi közösség először a kora-góti-kus római-katolikus templomban találkozott, s hallgatta meg Görfföl Jenő Csemadok titkár ismertetőjét, azután a helyi kultúrházban a község polgármestere, Jozef Potanko mutatta be a község életét, a helyi iskolások rövid műsorral köszöntötték a jelenlevőket. Köteles László, és Haraszi Attila kassai magyar főkonzul üdvözlő szavait követően Kovács László foglalta össze a hadvezér életpályáját.

A temetőben a Görgey család sírkertjében koszorúzással folytatódott az ünnepi megemlékezés, majd a még romos állapotban levő családi kastélyt nézték meg az ünneplők. Itt az elkezdődött felújítás menetét mutatták be a két helyi vállalkozó Slavomír és Rastislav Regec. Munkájuk nyomán remélhetőleg nem lesz az enyészet ez a fontos felvidéki emlékhely!

Csoma L.

Reformáció 500 – Ünnepi megemlékezés Prágában

A Magyar Kulturális Intézet és a prágai Magyar Református Gyülekezet 2017 december 5-én tartott ünnepi alkalmat a Re-

formáció 500. évfordulójára emlékezve. A prágai gyülekezeti kórus egyházi kórusműveket adott elő, majd az alkalmat Kelemen Gertrud igazgató nyitotta meg, hangsúlyozva a Reformáció nagy hatását a magyar társadalomban, s a nemzet történelmi fejlődésében. E sorok írója előadásában a Reformáció gazdasági és társadalmi előzményeit mutatta be. Ezt követően a Reformáció 500 kiállítás tablóján nézhették meg a hitújítás legfontosabb eseményeit, látható eredményeit. A mintegy harminc résztvevő kötetlen beszélgetés keretében elemezte a hallottakat.

CsL.

Ökumenikus imanap Rozsnyón

„Jobbod Uram, erőtől dicső.” (Mózes 15, 66) volt a vezérigéje az idei ima napoknak Rozsnyón is. Városunkban hagyományra vált, hogy a három történelmi egyház hívei egymás templomában gyűlnek össze Istenünk imádatára.

Idén január 23-25 között tartottuk ez az alkalmakat. 23-án a református, 24-én az evangélikus és 25-én a római katolikus templomban.

A református templomban Solárik Vilám evangélikus lelkész a Máté evangéliuma 18. Részének 1-6 verseiben leírtak tanulságaira hívta fel a figyelmünket, hogy olyan egyszerű legyen a hitünk, mint a gyermekeké. Ezért egy felekezet se mondhatja magáról, hogy nagyobb, mint a másik keresztyén gyülekezet.

Capka János római katolikus esperesplébános a Mózes 2. könyvének válogatott verseiben az egyiptomi fáraó keményszívűségének, öntörvényűségének büntetését tárta elénk. Isten hatalma vált nyilvánvalóvá, Ő megmutatta, hogy embernek nincs hatalma az Ő népe felett. Ezért nem lehet emberé a dicsőség, egyedül csak az Istené a dicsőség! Mi is közö-

sen, minden keresztyén ember magasztaljuk az Úr nagyságát, mindenható erejét, s így az ima egyesít minket.

24-én az evangélikus templomban Martin Bunda római katolikus káplán arról a nyugalomról és békességről beszélt, melyet az Úr Jézus a János evangéliuma 14. Részének verseiben ígért az Őt követőknek az Őbenne hívőknek. Feltámadása után így köszöntötte egybegyűlt tanítványait: Békesség nektek! Az Úr Jézus a békesség forrása, az evangélium egyesíti a keresztyéneket.

Buza Zsolt a Jelenések könyve 7: 13-17 verseinek üzenetét tolmácsolta: Isten országa azoké a keresztyéneké, akik reménységgel tekintenek az Országgra. Tudjuk-e a fehér ruhára öltözött reménységgel továbbadni a világban? Nem az az erős, aki a gyengét legyőzi, hanem az, aki segít a gyengének győzni. Könnyekkel áztatott az európai keresztyénség, ezért kell közösen kérnünk a Mindenhatót, mert Ő a megoldás minden problémára, Isten letöröl a szemünkről minden könnyet.

25-én a római katolikus templomban

Emília Velebérová evangélikus lelkész a 145. Zsoltár 3-20 igeszakasz verseivel dicsérette Isten nagyságát, jóságát, irgalmasságát, a hívőkön való közelségét hirdette. Ő megőrzi mindazokat, akik Őt szeretik, hívei között nem tesz különbséget.

Buza Bodnár Aranka a Lukács evangéliuma 18. 35-43 verseiben mutatott rá az Úr Jézus isteni hatalmára, sok csodatételére. Oly sok csoda követte azokat a helyeket, ahol megfordult. A világ ma is éhezik a csodákra, mert sokan vannak a lelki vakságban élők, koldusok, az ilyenekért kell imádkoznunk, kérnünk kell a Úr Jézust, hogy könyörüljön rajtuk. Aki nek megjött a szeme világa, azt a hite megtartotta, s tudja Őt követni, és az egész sokaság Istent dicsőíti, az Ő hatalmát és erejét.

Mi is, rozsnyói keresztyének, hálát adunk Istennek, hogy ez az alkalmak is hitünket erősítik, egymás iránti tiszteletünket növelték. Az imanapok szeretetvendégséggel zárultak, melyet a római katolikus testvérek készítettek számunkra.

„Egyedül Istené a dicsőség!”

Mixtaj Johanna

A kitelepítésre emlékeztünk – gondolatok a kitelepítésről

Hontfüzesgyarmati-Fegyverneki Református Társult Anyaegyházközség és a hozzájuk tartozó Nagypeszeki és Nemesoroszi leánygyülekezetek

Ez az év a reformáció 500. és a kitelepítés 70. éve. Az örömteli jubileumi ünnepek árnyékába került a kitelepítés könnyeket fakasztó emléke, ezért mi gyülekezetünkben november vasárnapjain a kitelepítésre emlékeztünk. (nov. 12 – Fegyvernek, nov.19 – Hontfüzesgyarmat, Nemesoroszi, Nagypeszék)

Úgy érzem emlékezni kell, addig, amíg van ki emlékezzen. Hiszen még vannak közöttünk olyanok, akik szem- és fültanúi voltak az 1947-es eseményeknek, akik maguk is kezükben tartották a fehérlevet, s valami Isteni csoda által maradtak itt - itthon.

Emlékezni kell, és beszélni kell a kitelepítésről, mert sokan nem tudnak róla. Nem tanították, s nem tanítják. Akiket nem érintett, el sem tudják képzelni, mit jelentett és mit jelent (ma is), egy közösség, legyen az család, gyülekezet vagy nemzet életében. Beszélni kell róla az ittmaradottaknak és az anyaországban levőknek egyaránt. Beszélni kell róla, mert csak így lehet megérteni a barsi nép panaszát.

Emlékezni kell, mert csak így érthetjük meg sanyarú helyzetünket – a fogyó gyülekezeteket, az üres (hatalmas) templomokat, lebontandó parókiákat és iskolákat, az ápolatlan sírokat, jobb esetben az olvashatatlan sírköveket és a kő nélküli sírhalmokat. Csak így érthetjük meg a magyar iskolák felszámolását, s a magyar szó fogását....

Emlékezni kell, mert ez azt jelenti, hogy még vagyunk, egy maroknyi emlékező magyar református. Ha már nem lesz ki emlékezzen, az a maroknyi magyar református végét jelenti majd.

Emlékezni kell, hogy lássuk mire képes az ember, hogy milyen gonosszá tud lenni, milyen könnyen válik ember embernek farkasává..... Csak az Isten tudja, hogy milyen hátsó-, bűnös szándék, önérdék, gyűlölet, irigység húzódott meg egy-egy család kiválasztásánál és elhurcolásánál!

Emlékezni kell, hogy megértsük, mennyire szüksége van az embernek a megváltóra Jézus Krisztusra, és az Ő megváltói munkájára. Nélküle méltó a gonoszság határát nem ismerő ember az ítéletre.

Emlékezni kell arra, hogy mi is tör-

tént 1947 májusában. Lehetne beszélni a fehérlevelekről, a pakolásról, a vagonokról, a hosszú útról, az öngyilkosságokról, de a könnyekről, az utolsó ölelésekről, kézfogásokról - az érzésekről is. Itt hagyni a földet és a házat..... Itt hagyni kedvest, barátot, szomszédot, rokont..... Itt hagyni a templomot a temetőt.....

Itt hagyni a földet és a házat.... A földet, ami megélhetést és jövőt biztosított, a házat, ami biztonságot adott, a templomot, ami Isten közelségét jelentette, a temetőt, ami a test végső nyugalomát..... Itt hagyni földet és a házat, amiért a Garam-menti ember de sok áldozatot, „véresáldozatot“ hozott! Hányan haltak meg, anyák és meg nem született gyermekek a földért és házáért – a vagyonért.... (gondolok az „egykezésre“)! Ami áldásnak tűnt, átokká lett....

Emlékezni kell a családokra. Hontfüzesgyarmatról több mint 100 családot hurcoltak el (kb. 110-140 család), s helyükbe kb. 90 család érkezett Magyarországról. Fegyvernekről kb. 80-90 embert vittek el, s hasonlóan sújtotta a kitelepítés Nemesoroszit és Nagypeszéket is. A régi kovácsolt vaskapuk, melyeket mára a rozsdá emészt meg, a régi parasztházak, melyek mára lassan romhalmazzá válnak, a felújításra, vagy éppen lebontásra váró parókiák, az üres templomok a legtöbb barsi gyülekezetben, az elhagyott sírok mind-mind egy más, egy jobb világról tesznek bizonyosságot.

Emlékezni kell, s közben feltenni a kérdést: vajon miért? Okkal, vagy céllal történt mindez a népünkkel? Én nem tudom, csak annyit tudok, Isten megengedte.

Eltelt 70 esztendő. Mi történt a kitelepítettekkel? Ha a kitelepítettek nem is, de azok utódai megtalálták helyüket „az új

földön“. 2003-ban vendégségben járván náluk – azt láttuk, jó nekik. Felteszem a kérdést: ha ma lehetőség volna 70 év után visszajönni, mint ahogy lehetősége lett erre Isten népének a babiloni fogságból, vajon visszajönnének az utódok? Jelen nekik még valamit a mi földünk, a vidékünk? Hm...

És mi történt az itt maradottakkal? Talán valami hasonló, mint azokkal, akik Isten népe közül otthon maradtak a fogság ideje alatt. Lassan beadjuk a derekunkat, lassan feladjuk a hitünket, a kultúránkat, a nyelvünket, a szokásainkat.... lassan elveszünk.

Felmerül bennem a kérdés, az ittmaradottak, vagy az elhurcoltak számára volt-e nagyobb megpróbáltatás a kitelepítés? Én úgy gondolom, akkor 70 évvel ezelőtt az elhurcoltak számára, ma pedig az ittmaradottak számára.

A kitelepítést, az érvágáshoz hasonlítanám, ami megpecsételte – elsősorban az ittmaradottak életét és jövőjét – a mi életünket. Ne adja az Úr Isten, de néha úgy tűnik, lassan elvérzünk.

Vajon vissza lehetne-e állítani mindent a 70 évvel ezelőtti állapotokra? Meg lehet változtatni a történelmet? Tehetünk-e érte valamit? A múltat megváltoztatni nem lehet, s ha tehetünk is valamit, azt csak a megmaradásért és a jövőért tehetjük.

Hát mivel vigasztaljam népemet? Csak az új éggel és az új földdel, melyről Péter apostol így szól – „*De új eget és új földet várunk az ő ígérete szerint, amelyben igazság lakik.*“ 2 Pt, 3,13 Az igazságtalanság után jön az igazság, melyre kiéhezett nemzetünk.

De új eget és új földet várunk, ahol „*az Isten sátora az emberekkel van, és ő velük fog lakni, ők pedig népei lesznek, és maga az Isten lesz velük, és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak.*“ Jel 21, 3-4

Emlékeznünk kell, azt is tesszük. Magányosan, vagy közösségekben, koszorúkkal, virágokkal a kezünkben, vagy a szívünkben. Reménykedve, hogy van még jövő, van még itt jövő. Ha az Isten is úgy akarja.

Csernyik Magdolna

Hitünk vállalása a politikában

1989 szabadító karácsonyát megelőzően egy temesvári pap hangjára figyelt a kontinens. Esténként a lélegzetünket visszafojtva hallgattuk a Szabad Európát, néztük a Panorámát. Éreztük, hogy valami rendkívüli történik. Történelem zajlik körülöttünk. Ha az akkori fiatalember, közel három évtizede nem kezd el „politizálni”, ha nem emeli fel hangját az elnyomó rendszer ellen, ha egyik nap mégis eltéved a félelem dzsungelében, akkor minden másképp történt volna azon a bizonyos karácsonyon. Az „itt állok, másképp nem tehetek” lutheri vállalása volt ez, egy olyan közképviselő, amihez fentről kap a magányos hang erőt, hogy szava messze hangozzék, meghaladjon nyelvi- és országhatárokat. A temesvári szikra nélkül vajon mennyi ideig húzta volna még, a minden eresztékében recsegő-ropogó rendszer? A történelemben persze nincsenek feltételes módban kezdődő mondatok, de bármi is lenne a válasz, az egykori segédlelkész szabadságkiáltása és kiállása megrengette a szocialista Romániát.

Sokminden változott a rendszerváltás békés és forradalmi átmenetei óta. Ami nem: a keresztény ember elhívása és üzenete ma is ugyanaz, a pártpolitikai csatározások, a nyomásztóan alacsony színvonalú közbeszéd közegében is. A krisztusi értékek képviselője, felvállalása, hirdetése. Erre van küldetésünk. Most, amikor naponta beigazoldni látjuk Robert Schuman kereszténydemokrata politikus szavainak kiáltó igazságát (Európa vagy keresztény lesz vagy nem lesz) rádöbbenhetünk, hogy a néma és önfeladó, a sarokba húzódó, az eseményeknek gyáván és politikai korrektséggel hátat fordító kereszténység nem elég. Ki kell mondanunk: a keresztény embereknek és keresztény értékeknek is helye van a politikában, a közéletben, a pártokban. Országalkotó tényezőként.

Az Unió-alapító szavait nem kell magyarázni: földrészünk minden eresztékében recseg-ropog, hitbeli válságban szenved, melynek jele, hogy megvetik, lenézik, sőt megszólják és diszkriminálják a keresztény értékeket. Mindent át-

vett az úgynevezett sokszínű társadalom bálványozása, ideológiája, akkor is, ha az dekadens és az európai civilizációt elutasító, romboló magatartással egyenértékű. Eközben mi, Kárpát-medencei otthonunkban szeretnénk továbbra is képviselni és élni Schuman örökségét. Londonból, Brüsszelből, Párizsból ma már világosan látszik, a keresztény Magyarország a nyugalom szigete, ahol természetes és magától értetődő, hogy az állam vezetői segítik és értékelik az egyházak szolgálatát. Ezért is kellene a krisztusi értékeket felvállaló pártok, az elkötelezett, a bencések jelmondata szellemében imádkozva dolgozó politikusok, akik nem csak vitázni, de imádkozni is tudnak. Akik nem önerőből akarnak egy országot vezetni, mert az véges, de ahogy Szent István is tette, tudnak egy hont, és benne önmagukat Istenre bízni, tőle kérni áldást és jövőndőt. A keresztény politikus a hitelveit is beépíti a mindennapokba. Nem zavaróan, de úgy, hogy mégis egyértelmű és világos legyen hitbeli elkötelezettsége.

Fábián Tibor

NŐK A BIBLIÁBAN

– A fáraó lánya – Salamon felesége

(1Királyok könyve)

Salamon királyról fel van jegyezve, hogy hétszáz felesége és háromszáz ágyasa volt (1Kir 11:3), amely házasságok által kialakított kapcsolatrendszerrel politikai és gazdasági szempontból kívánta megerősíteni az országot.

Idegen feleségei közül kiemelkedik az egyiptomi fáraó lánya, akiről többször esik szó, mint Salamon Sérúa (vagy Naamáh) nevű feleségéről, akitől Jeroboám születik.

Az 1Kir 3:1 tesz említést arról, hogy Salamon feleségül veszi a fáraó lányát, aki vele lakik, míg tart a jeruzsálemi templom és városfal építése. Az egyiptomi királylánynak, egyes magyarázók szerint, azért szentel különös figyelmet a Szentírás, a sok más, névtelen asszony mellett, mivel ő Salamon hatalmának és gazdagságának jelképévé vált. Dávid uralkodása eredményeképpen azonban Izrael meghatározó szerephez jutott a nemzetközi politikában, és a fáraó fontosnak tarthatta megerősíteni ezt a ba-

rátságot. A házassággal kötött szerződés eredménye lehet a fellendülő kereskedelem Izrael és Egyiptom között (1Kir 10:28-29).

A fáraó a lánya hozományként Gézer városát adja át Salamonnak, amely városot Józsuének nem sikerült elfoglalnia a honfoglalás alkalmával, s a város be-

vehetetlen maradt egészen Dávid koráig. A fáraó seregének támadása azonban sikeres, s miután megtizedelték a lakoságot (1Kir 9:16), Salamon kezébe kerül a város, aki erődtímként építi Gézert újjá (1Kir 9:17).

Salamon a palota építése közben ismét tanúságát adja annak, hogy a fáraó lánya fontosabb számára más asszonynál, a magáéhoz hasonló házat épített az asszonynak, ugyanolyan drága építőanyag felhasználásával, mint amit a palotához használtak (1Kir 7:8-12), s maga az építkezés 20 éven át tartott. Ő az egyetlen a feleségei közül, akinek saját lakot épített. Jeruzsálem városfalai és a templom építésének befejeztével Salamon kiköltözteti a feleségeit a városból, mondván: „Nem lakhatik az én feleségem az Izrael királyának, Dávidnak házában; mert szentséges hely az, mivel az Úr ládája abba vitetett.” (2Krn 8:11), azaz, távol akarta tartani az idegen feleségeket az Úr házatól, nehogy jelenlétük megsértse Isten nagyságát. A fáraó lánya azonban a neki épített házba költözik (Jeruzsálem kívül, mégis közel), mert Salamon közel akarja magához tudni őt.

Ezután a Szentírás említést tesz arról, hogy Salamon sok más nőt is szere-

tett a fáraó lánya mellett, akiknek idővel megengedte, hogy saját bálványaiknak, isteneiknek szentélyeket építsenek. Ezel egyidőben – a Szentírás szerint, a fáraó lánya és a többi idegen feleség hatására - egyre gyengült benne az Úr iránti tisztelet és félelem, amely az ország hanyatlásához vezetett. A Szentírás így beszél erről: *Megharaguvék azért az Úr Salamonra, hogy elhajlott az ő szíve az Úrtól, Izrael Istenétől, aki megjelent volt néki kétszer is, És azt parancsolta volt néki, hogy ne kövessen idegen isteneket, és mégsem őrizte meg az Úr parancsolatját. Monda azért az Úr Salamonnak: Miután ez történt veled, és nem őrizted meg az én szövetségemet és az én rendelésimet, amelyeket parancsoltam néked: el-*

szakasztván elszakasztom tőled az országot, és adom a te szolgádnak. Mindazáltal míg élsz, nem cselekeszem ezt Dávidért, a te atyáért; hanem a te fiadnak kezétől szakasztom el azt. De nem szakasztom el az egész birodalmat; hanem egy nemzetiséget adok a te fiadnak Dávidért, az én szolgámért és Jeruzsálemért, amelyet magamnak választottam. (1Kír 11-13).

A Salamon szerzőségének tulajdonított Énekek Éneke utalást tesz arra, hogy Salamon a fáraó lányával való házasságáról írhatta e vallomást. A könyv 1:5 verse kimondja: „Fekete vagyok, de szép”, az 1:9 pedig így szól: „A Fáraó szekereiben való paripákhoz hasonlítlak téged, én mátkám”, a 4:8 pedig megerősíti: „... én jegyesem...”. A 45. zsoltárt pedig

az Énekek Éneke rövid kivonatának tartják.

A fáraó lánya olyan asszony példájával a Szentírás valóságosnak tartja aényt, hogy egy asszony nagy hatással lehet a férjére, és ezzel a hatalmával közelebb viheti vagy éppenséggel, eltávolíthatja férjét Isten közeléből. A becstelenség azonban a legnagyobb férfi bukását is előidézhetheti, ezért a fáraó lányának története egy felkiáltójel, és emlékeztet arra, hogy egy asszony sem hanyagolhatja el Istennel való kapcsolatát, amely által nagy része van abban, hogy az Úr áldása háznépére száll vagy eltávozik tőle.

Györky Szilvia

REFORMÁCIÓ KÖZÉP-EURÓPÁBAN

- folytatás az előző számból -

A huszitákkal a Hunyadiak hivatalból hadban állnak. Giskra huszita vezér a Felvidéken – lengyel támogatással - maga hoz törvényt és saját pénzt veret. Amikor I. Mátyás királyunk hadai erőt vesznek rajta, érvényben van a törvény, mely a huszitákat fej- és jószágvesztésre ítéli, Giskra ¹¹ azonban nem válik kegyvesztetté, sőt, birtokot kap, magyar főnemesi családba nőszül, katonái pedig részben integrálódnak a magyar hadseregben, egy részüket letelepítik Pest mellett. ¹²

Bár az Inkvizíció hatékony munkát végzett, egyes egyházfők korabeli levelezéséből kitűnik, hogy a század második felében ugyanúgy a huszita eretnekek problémájának a megoldását sürgetik, a Zágrábi Zsinat pedig 1467-ben „eretnekeket” ítél el.

A század utolsó évtizedeiben – úgy tűnik – valamiféle konszolidáció formálódott a hivatalosan támogatott hitnyomozás és a mindennapos vallásgyakorlat tekintetében. A szerzeteseket pl., akik egy asszony nyelvét kitépetik, mert huszita nézeteket hirdettek, elzavarja a lakosság, az inkvizitort, aki előszeretettel

tel korbácsoltatott meztelen asszonyokat a nyilvánosság előtt, már a világi hatósággal együtt száműzik örökre a Magyar Királyságból (1488). Tehát a konszolidációt valójában az Inkvizíció vereségeként és a közép-európai hagyomány felülke-rekedéseként értelmezhetjük.

Ezt a hagyományt testesíti meg – bizonyára nem vallásos meggyőződés nélkül

sítva az ország jövőjét.

A nép legalsó rétegeivel is együtt élő ferences szerzetesek hivatott tagjai lassan átveszik a néptől a krisztusi igazságok hirdetését. Tehát nem oda vetődött reformátor változtat a nép vallási nézetein, hanem a helyi közösség indít el bátor hitvallókat azok személyében, akik ezt a küldetést vállalják. Amikor a szerzetesek belátják, hogy az ún. reformzsinatoktól senki, semmilyen érdemi változást nem várhat, szembe fordulnak az általuk radikális kritikával illetett egyházzal és kilépnek a rendjükből, hogy a hitújító eszmék szabad szószólói lehessenek. Ez a folyamat 1513-tól érzékelhető, ¹⁴ s kézenfekvő, hogy többen az 1514. évi, parasztfelkelésre alakuló kereszties hadvéleményformálói között találják meg a helyüket.

Ennek nagy jelentősége van, mivel korokban semmilyen társadalmi megmozdulás nem képzelhető el vallási indíték és igazolás nélkül. A pápa, a király, s a főpap a török ellen hirdette meg a kereszties háborút, ám a 40-50.000 fős, egybesereglett „szent had” hangadói – papok, deákok, szerzetesek – és vezetői – kis- és köznemesek – egyetértettek abban, hogy a török felett aratott győzelem feltétele az előzetes leszámolás a hazai istentelennel és törökbarát urakkal.

Huszita eredetű templom, Szilice

- a népképviselő korabeli szintjén, a magyar köznemesség. Harcolnak azért, hogy ne idegenek, hanem magyarok kezében maradjon az ország vezetése. 1505. évi országgyűlésükön arról határoznak – egyébként biblikusán ¹³ - hogy a magyar trónt csak magyar emberrel tölthetik be. Emiatt élesen szembekerülnek a főrendek egy csoportjával, mely inkább a birodalmi védőszárnyak alatt látja bizto-

¹³ „...csak azt emeld magad fölé királyá, akit Istened, az Úr kiválaszt. Testvéreid közül emelj királyt magad fölé; nem tehetsz magad fölé idegen embert, aki nem testvéred...” (Mózes V. könyve, 17.15.)

¹⁴ Puskár Anett: Perényi Péter a „hitújító”. In: *Septuagesimo Anno. Tanulmányok Kulcsár Péter 70. születésnapjára*. Miskolc, 2004. 172.

¹¹ Giskra 1420-ban leszámol a huszita szélsőségesekkel, később azonban – zseniális hadvezérként – a huszita honfitársai védelmében szétveri a győzhetetlennek vélt császári, birodalmi sereget.

¹² Tóth Krisztina: *Református gyülekezetek a főváros területén a Türelmi Rendelet előtt*. In: *Reformátusok Budapesten*. Szerk. Kósa László. Argumentum Kvk. Bp. 2006. 39-58.

Mivel a nemesi hadak összetűznek velük, ez a meggyőződésük megerősödik és ki-robban a parasztháború, aminek hajtóerejét a huszita tanok adják.¹⁵ Tekintettel arra, hogy a parasztmozgalmak mozgatójának a vallásos ideológiát tartjuk, figyelemre méltó az, hogy tárgyalt korszakunkban 1437 (Budai N.A.), 1456 (Nándorfehérvár), 1514 (Székely Dózsa György), 1527 (Cserni Jovan), 1569 (Karácsony György), 1572 (Gubecz Máté), 1595 (székelyek) parasztfelkelései közül az első egyértelműen a huszitizmushoz, az utóbbiak pedig a Reformáció irányzataihoz kapcsolhatók.

Mivel egy eszmerendszer törvényi tiltását egyben az időszzerű elterjedtsége bizonyítékának tekintjük, azt állítjuk, hogy az egyházzal szemben álló a római katolikus tanoktól eltérő nézeteket hirdető „*megettérítése*” vagy felszámolása a 15. században sem volt sikeres. Ennek bizonyossága az, hogy a Veszprémi Püspökség eretneket elítélő törvényt hoz 1515-ben – Luther fellépése előtt 2 évvel – méghozzá ugyanazzal a szöveggel, amivel néhány év múlva majd a lutheránus „*eretneket*” kárhóztatják fej- és jószágvesztésre.¹⁶ Egy évvel később a papság szidalmazását és az egyház kritizálását megtiltó törvényt lát napvilágot. „*Eretneket*” később is akadnak: szerzetesek újabb csoportja az egyházból kiszakadva már antikrisztusnak állítja a pápát és föl- esküszik Krisztus Királyságának építésére (1520).

Az, hogy a 15. század elejétől folyamatosan tiltják az eretnekmozgalmakat és mégsem sikerül ezeket felszámolni, arra utal, hogy a huszita-reformatori eszméket nemzedékről-nemzedékre tovább adják. A törvényi tiltásokból nem tudjuk meg azt, hogy melyik régióban milyen hitújító irányzatok működnek – a husziták két fő irányzatán belül is még tucatnyit különböztethetünk meg – azt azonban feltételezhetjük, hogy tömegbázist képviselnek. Az egyházzal szembenállókat gyűjtőnévvel huszitáknak mondják – még Luthert is kezdetben huszita eretnekek bélyegzik – hasonlóképpen nálunk 1523-1524-1525-ben már

15 A huszita tanokat „...az Inkvizíció teljesen kiirtani nem volt képes, sőt, minden jel szerint, 1514 táján újból hajtóerővé vált.” – írja Szűcs Jenő. *Nemzet és történelem. Gondolat kvk. Bp. 1974. 570.*

16 Zoványi Jenő: „Az itt hozott végzések szó szerint megegyeznek a veszprémi püspökség által 1515-ben, tehát még Luther fellépése előtt tartott zsinatával.” *Bunyitay Vincze: A váradi püspökség története. Nagyvárad, 1883, 374. p. In: A reformáció története Magyarországon 1565-ig. Genius Kvk. Debrecen, 1921. (f. s. 1986.) 32.*

mindenkit „*lutheránus eretnekként*” ítélnék el, a gyűjtőnevek alatt azonban nem biztos, hogy csak a megnevezett csoport értendő, mivel a kibontakozó, felekezeti paletta a valóságban sokkal árnyaltabb képet mutat.

A gyors lutheránus térhódítás a már kialakult protestáns tömegbázisnak köszönhetően, kitaposott ösvényen halad, s ezen támogatja a szász városi polgárság közvetítő szerepe és a „*német lutheránának*” nevezett királynő – Habsburg Mária - szimpatizáló környezete. Hozzánk csatlakoznak azok a hazai nemesek, akik a Reformációt a római katolikus állásponttól történő elmozdulással, az egyházi vagyon újraosztásával, a kegyúri jogok magukhoz ragadásával befejezettek tekintik és nem kívánnak a hitújítás útján a lutheránus iránynál tovább haladni.

A többségükben szász polgárság mellett¹⁷ azonban tagadhatatlanul jelen van egy csendes többség, amely később nyilatkozik meg a hovatarozását illetően, s egyelőre pusztán annyit tesz, hogy elutasítja a „*német vallást*”, s képviselőiket a köznemesség, a rendek, a mezővárosok magyar lakossága, a parasztpolgárok között találjuk. Ők akkor lépnek színre, amikor a törvény üldözendőnek nyilvánítja közösségeiket: 1530-ban mint *zwingliánusokat* ítélik el azokat, akik – feltehetően az 1520-as évek második felében – a lutheránusoktól így különböztették meg magukat. 1534-ben, 1538-ban, 1548-ban, 1550-ben mint *helvéteket* mondja őket üldözendőnek a törvény. Az utóbbiakat – kiegészítve az újkeresztelőkkel és unitáriusokkal, 1529 után gyűjtőnéven protestánsok – elnevezéssel is említik. A hazai protestánsok Luther és Kálvin előtt és nélkülük is léteznek és maguk próbálják a rájuk szabott vallásgyakorlás formáit megtalálni. Erre ösztönzi őket a lutheránusok egyházszerkezése, amelyre lassan, mint kisebbségre tekinthetnek. Viszont elérkezik az az idő – különösen azután, hogy a német protestánsok kivívták a felekezeti szabadságot (1552) és megszületett az Augsburgi vallásbéke (1555) – amikor azok a felekezetek melyek nem csatlakoztak az egyik nagy protestáns tömbhöz sem, már a pusztá létüket teszik kockára. Az 1560-as évek során – a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás közreadását és elfogadását követően – ez a

17 A kb. 30 szabad királyi város fele német anyanyelvű. A 800-900 mezővárosból 200-ban az önkormányzat (magisztrátus) gyakorolja a patrónusi jogokat. Csohány János: *A reformáció magyarországi kezdetei és irányzatai. Sárospatak, 2017. (Előadás kézirat)*

csendes többség véglegesen „*svájcként*”, azaz helvétként, később kálvinistaként határozza meg magát és találja meg helyét egy európai hitvallásos közösségben, amely egyúttal jelentős nemzetközi kapcsolatrendszerrel is jelent.¹⁸

A Reformáció századának végére a magyar föld 4 millió lakosából 3,5 millió protestáns felekezetű és az 5-6.000 egyházközség egyikének tagjaként gyakorolja vallását.¹⁹

Mivel a Reformációnak ez a kibontakozása eljut oda, hogy a lakosság 95 %-a protestáns, következésképpen a mai római katolikus többség nagy része vagy protestánsból lett ismét római katolikus, vagy később telepedett Magyarországra.

Összegzésképpen az alábbi, megfontolásra érdemes kérdések fogalmazódnak meg:

- Kimondhatjuk-e azt, hogy a magyarság ismerkedése a hitújítással nem 1517-ben, hanem jóval korábban kezdődött?
- A Magyar Reformáció gyors terjedéséhez és sikeréhez nem járult-e hozzá döntően az, hogy a szellemét itt már egy századdal korábban kiszabadították a palackból?
- Pusztán a magyarság német-ellenességével magyarázható-e az, hogy a „*magyar vallás*” – Kálvin magyarországi hatása előtt évtizedekkel – helvét felekezeti határozza meg magát?
- Kijelenthetjük-e azt, hogy a Reformáció közép-európai útját Luther és Kálvin előtt és nélkül is járható úttá tették hazánkban a 15. századtól kezdődően?
- Elképzelhető-e a helvét többség kialakulása az evangélikus kisebbség mellett, ha az nem a 15. századtól a fennmaradásáért elkötelezetten küzdő tömegbázisán születik meg?

Magam úgy látom – amíg a Biblia alapján jobbra nem tanítanak – hogy a Magyar Reformáció – Isten kegyelméből - a leghatékonyabban építkezett a közép-európai Reformáció eredeti, hitújító hagyományiból és hősiesen őrzi több, mint félezer éve, napjainkig, annak jó gyümölcsseit.

Sárospatak, 2017. augusztus 1.
Kiss Endre József

18 A Kálvin János életéhez és munkásságához közvetlenül kapcsolható hatás leghamarabb 1540 körül jelentkezett a magyarok között, a zwingliánus eretnekek ellen hozott törvény viszont azt sugallja, hogy a svájci reformáció már az 1520-as években kezd terjedni és érezteti hatását.

19 Péter Katalin: *A reformáció: kényszer vagy választás? Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2004.*

„Ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik az Isten ígését hirdették nektek.” Zsidókhoz írt levél 13,7

Éltetünk elválaszthatatlan része a nemzedékváltás. Ennek egyik szomorú következménye, hogy sok gyülekezetben már nem emlékeznek az évtizedekkel korábban ott szolgáló lelkészekre, mert kihaltak azok, akik személyesen ismerték őket. A Szeretetnaptár „Eseménynaptár” rovata, Molnár László búcsi lelképásztor munkája nyomán igyekszik minden nemzedék számára ismertté tenni a hűségesen szolgálók nevét, születési és halálozási idejét. 2018 márciusában a következő testvérekre emlékezünk:

• **Vízváry László, utolsó szolgálati helye Deregnő volt, s**

35 éve hunyt el.

- **Erdélyi Mihály, utolsó Abarán szolgált, s 35 éve hunyt el.**
- **Dr. Sutka László, egyetemes egyházunk ügyésze volt, 35 éve hunyt el.**
- **Dr. Csáji Bertalan, egyetemes egyházunk főgondnoka volt, 30 éve hunyt el.**
- **Horváth Zsigmond, egyetemes egyházunk püspöke volt, 30 éve hunyt el.**

Emlékük legyen áldott!

Cs.L.

Fábián Tibor: Apatempó (Tehetségkutató)

Apa egy színes ceruza-készlettel lepi meg Hunorkát. Titkon ugyanis azt reméli, hogy Hunorka örökölte tőle az ő, torzóban maradt rajztehetségét. Apa kisiskolás korában a szünetekben azzal váltotta ki osztálytársai elismerését, hogy jól sikerült állatfigurákat rajzolgotott. Ilyenkor rendszerint mindenki odagyűlt Apa padja köré és ámulva figyelték a keze alól kikerülő rókát. Tanítónénitől meg is kapta a „Kreatív pionír” elismerést, amire Apa nagyon büszke volt. Sőt, még ma is az, időnként ugyanis mostanság is előhozakodik vele, még felnőttársaságban is, sőt elsősorban abban, azt bizonygatva, hogy egy kis kitartással és még több színes ceruzával, lehetett volna akár fes-

tőművész is. Így viszont csak egy kreatív pionír maradt, aki időközben felnőtté vált, ami nem feltétlenül tesz jót a kreativitásnak és a tehetségnek. Mert lám, a jelvényt is elveszítette, pedig milyen büszkén mutathatná érdeklődőnek és érdektelennek egyaránt.

Hunorka érdeklődéssel figyeli a sok-sok ceruzát. Apa még egy papírlapot is odatul, amire előzőleg egy kicsi Hunorkát rajzolt, hátha ez inspirálja fiacskáját további rajzokra. Hunorka nevet, örül, egy-egy ceruzát kézbe vesz, aztán felmarkolja az összeset és feldobja a levegőbe. Aztán a ceruzakészlet műanyag tartója foglalja le hosszú percekre, rágás céljából. Végül pedig megy vissza a felnőttek

dolgaival játszani. Mert az az igazi. A hosszabbító, a távirányító, számítógépes kábelek és így tovább. Hunorka időnként azért még a szájába vesz egy-egy ceruzát és szépen kidekorálja az arcát vagy éppen papír helyett a falra és a bútorokra igyekszik színes csíkot húzni. Apa nem adta fel a reményt. Lesz még az ő fiacskájából kreatív pionír.

A Kárpát-medence Reformátussága

Papi sorsok

Konferenciával emlékeztek a keresztyén egyházak mártírsorsú lelkészeire a Parlamentben. Kövér László házelnök úgy fogalmazott, hogy „ezek a papok egy istentelen és embertelen politikai rendszerben segítették embertársaikat Istenbe és emberségbe vetett hitük megőrzésében”.

A „Halálra ítelve – papi sorsok ,56 után” című konferenciát az Országgyűlés Hivatalának Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága, valamint a Nemzeti Emlékezet Bizottsága tartotta a Par-

lament felsőházi termében december 15-én. A konferencia apropóját az adta, hogy hatvan éve ezen a napon brutálisan meggyilkolták Brenner János katolikus papot, majd még ebben az évben koncepció perben kivégezték Gulyás Lajos levéli református lelképásztort. A konferencia szervezői arra akartak rámutatni, hogy a kommunista diktatúra ugyanúgy üldözte az egyházat 1956 után, mint előtte: megváltoztak ugyan a hatalom módszerei és stratégiája, de egészen 1990-ig az emberek beszerzésén, megtörésén,

manipulálásán keresztül akarták fenntartani uralmukat. A diktatúra, még ha később puhának is nevezték, diktatúra maradt.

„Napjaink »új hatalmasai« helyrehozhatatlanul meg akarják semmisíteni az emberek identitását, annak hiányában ugyanis senki nem képes megvédeni az érdekeit, így könnyebben alávethető és kifosztható – mondta Kövér László, az Országgyűlés elnöke. – Az identitás nélküli ember az az új eszménykép, akit az új idők, új hatalmasai kívánnak eszközként

használni embertársaik alávetésében és kifosztásában.”

Ez a magyarázata annak, hogy napjainkban világszerte mentális és politikai támadás alatt áll minden olyan hagyományos intézmény, amely az emberek identitásának oltalmazására hivatott, vagyis a család, az egyház és a nemzeti állam – jelentette ki Kövér László. Hangsúlyozta: a jövőben az emberek saját identitásukhoz való joga kerül a legnagyobb veszélybe, aminek „elhárításában a demokratikus nemzetállamok természetes szövetségesei” a keresztyén egyházaknak.

A házelnök hangsúlyozta, hogy a 20. században a kommunista és náci diktatúrák „különböző ideológiák jegyében, de ugyanazon cél érdekében lopták ki az isteneszményt az emberek szívéből”. Mindkét diktatúra igyekezett elfojtani az emberi identitás egyes elemeit, míg másokat el akart torzítani, végül mindkét kísérlet hasonlóan sötét barbárságokat eredményezett és százmilliók életét követelte. Most azonban a kommunizmustól és a náciizmustól eltérően az emberi azonosságtudatnak nem pusztán csak egyes elemeit, hanem teljes egészét el akarják törölni azok, „akik a tőke soha nem látott koncentrációjának és vele a tömegmanipuláció soha nem látott hatékonyságú technológiájával” elég erősnek érzik magukat erre – mondta Kövér László.

A házelnök szerint ők magukat transzhumanistáknak nevezik, és azt hirdetik, hogy a technológiai fejlődés elhozta azt az időt, amikor az ember önma-ga képes a mesterséges evolúcióra. Emellett azt is állítják, hogy az ember genetikai, nemi, családi, vallási és nemzeti identitása csak kolonc az emberiség nyakán, és azoktól mielőbb meg kell szabadulni – fejtette ki. Kövér László elmondta, a 2010-ben indított konferencia-sorozattal azon magyarok előtt kívánnak tisztelegni, „akik a történelemben legyőzve váltak győztesekké, akikért nem szólt a harang, és akikről évtizedekig nem szólhatott a szó sem”. Az idei konferencia a keresztyén egyházak azon mártír és mártírsorsú papjaira emlékezik, „akik egy istentelen és embertelen politikai rendszerben segítettek embertársaikat Istenbe és emberségbe vetett hitének megőrzésében” – hangsúlyozta a házelnök.

Erről szólva történelmi tapasztalatnak nevezte, „hogy az istentagadásra épülő politikai rendszerek elkerülhetetlenül emberellenessé válnak, és mindig

emberölésbe torkollnak”. „Akik ugyanis Isten halálát hirdetik, azok mindig ké-szen állnak az emberélet kioltására is” – fogalmazott Kövér László. Hozzátette, a második világháború után több mint négy évtizedig Magyarország egy ilyen rendszernek vált a foglyává, akikre pedig ma emlékeznek, valamennyien ennek a kommunista rendszernek az áldozatai és vértanúi. A politikai beszédében emlékeztetett ugyanakkor arra is, hogy mindennek előzménye a Tanácsköztársaság időszaka, amikor alig több mint négy hónap alatt az elsősorban vidéken tomboló terrorista különítményesek tucatnyi olyan papot öltek és kínoztak meg, akiknek nevét csak részlegesen őrizte meg az utókor emlékezete.

Kövér László felidézte: a korábbi évek rendezvényein az első világháború után az „önvédelem erényét felmutató és a magyar becsületet megmentő” Székely Hadosztálya; a felvidéki magyar sorsot megtestesítő gróf Esterházy Jánosra; a több mint tízezer fős áldozattal járó délvidéki magyar mártíriumra és a szovjet gulág kárpátaljai magyar áldozataira; a „sztálinizmus időben és térben messzire vetülő árnyékára”; továbbá a „magyar lelki túlélésben segítő” 1956-os forradalomra és szabadságharcra emlékeztek.

A mostani konferencián beszédet mondott Bogárdi Szabó István püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkes elnöke. A beszédet az alábbiakban olvashatják.

„Senki sem tud kiállni az emberek ügyéért, aki Isten ügyében kiállni hobbzik.” (Tertullianus, Intés a vértanúkhoz)

Tisztelt Elnök úr, Hölgyeim és Uraim! Köszönettel tartozunk Magyarország Országgyűlésének és a Nemzeti Emlékezet Bizottságának, nemcsak e mostani konferencia megrendezéséért, hanem azért a kutató és előkészítő munkáért, amely az egyházi hagyományból országos emlékezetbe hozza a papi sorosokat, még pontosabban az egyház sorsát a kommunista diktatúra idején, különösen 1956 után.

Több okból fontos ez. Mindenekelőtt a pártállami diktatúrát, és általában a huszadik századi diktatúrákat veszedel-

mes igyekezet lenne feledésbe engedni, ugyanakkor mindmáig roppant feladata és kockázatos szellemi harc a helyüket az emlékezetben kijelölni. A diktatúrákat nem tekinthetjük voltaképpen jóakarátú, de félresikerült történelmi vállalkozásoknak (ahogy ezt a rendszerváltás idején magyarázta nekem egy kedves amerikai ismerősöm – mintha át is élte volna egyetlen napját a kommunizmusnak, vagy legalábbis jobban értette volna szándékait). A vértanúk előbb tanúk voltak, a sorsuk nem csupán a haláluk, hanem egész életük is volt. Ez által csalhatatlan fénybe kerül az az ideológia, amely felhatalmazást adott végrehajtóinak arra, hogy emberéleteken átgázolva érje el célját.

Továbbá, e sorsok megvilágítják a kommunista diktatúra természetét is. 1956 forradalma és szabadságharca leplezte azokat a hamis hivatkozásokat, melyek révén a propaganda folytonosan összemélt egyetértést sugallt a világtörténelem eme, úgymond, legújabb és legdicsőbb szakaszát tekintve. A megfélemlítés, a bosszú, a statualás ezért szükségszerűen nem hagyhatott érintetlenül olyan társadalmi dimenziókat sem, melyek még a forradalom idején is a méltányosság és igazságosság elveit jelenítették meg. Nem maradhattak ki az egyházak sem. A keresztyéneket ugyanúgy meg kellett félemlíteni, rajtuk és velük szemben ugyanúgy példát kellett statualni, a hamisságában leplezett diktatúrának rajtuk ugyanúgy bosszút kellett állnia.

Leginkább azonban Tertullianus megállapítása a mérvadó. Brenner Jánosról azt jegyezték fel, hogy: „politikai tevékenységet nem végzett, egyéniségével vonzotta az embereket.” Gulyás Lajos „még a bitófa alá is vasalt nadrággal ment”. Vagyis a papi sorsok egyéni sorsok is voltak, és az egyéni sorsokban tűnik elő a keresztyén hit transzcendáló valósága. Olykor szelíd távolságtartással szoktuk idézni a régi bölcsességet: minden politika, de a politika nem minden. Most ennek korlátozó erejét látjuk. Az erőszakos ideológiák számára ez az isteni korlát a legkevésbé elviselhető. Részen azért, mert ez a korlát emlékeztet az ember végességére, minden emberi igyekezet végességére, megtöri az emberi gögöt; részben, és döntő módon pedig azért, mert emlékeztet a jó, az igaz, és a szép forrására, az isteni valóságra. Aki Isten ügyében hobbzik kiállni, az végső soron nem tud az ember ügyében kiállni – mondja Tertullianus. Végső soron, és vég-

ső módon kiállni.

Ma nem pusztán áldozatokról emlékezünk, hanem tanúkról, akik voltak bátrak kiállni Isten ügye mellett, és így álltak ki – végső módon – az ember ügye mellett.

Ma ezt szabadon tesszük – a társadalom nyilvánossága előtt, itt az ország legfőbb törvényhozó helyén, ahol a döntéshozók és választott vezetők mindennapi felelősséggel tartoznak a rájuk bízottakért. A keresztyén mártírium egyik mély titka éppen ez a szabadság – mert nincsen nagyobb szeretet annál, ha valaki életét adja barátaiért – tanítja üdvözítőnk (Jn 15,13), és ez a szeretet csak a szabadság belső erejéből tud táplálkozni. A szabadság ennek a szeretetnek a belső minősége. Nem magától értetődőség, hanem

ajándék. A 124. zsoltárt sorait idézem: „Lelkünk megszabadult, mint a madár, a madarásznak töréből. A tör elszakadt, mi pedig megszabadultunk.“ Jeromos egyházatya így fordítja, és jól: et nos liberati sumus – vagyis megszabadítottak vagyunk. Ez az Isten ügye – és ez minden emberi hatalmaskodás, sőt az egész emberi történelem korlátja: voltaképpen nem szabadok, hanem megszabadítottak vagyunk. Az igaz tanúk – és vértanúk – erről az isteni szeretetről tanúskodnak: a mi igaz sorsunk, szabadságunk nem magunktól való, hanem Isten ajándéka Krisztusban.

A konferencián beszédet mondott Veres András győri megyéspüspök, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia el-

nöke és Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke. Brenner János boldoggá avatási eljárásáról Székely János szombathelyi megyéspüspök beszélt. A Kádár-korszak első évéről, a megtorlásról és korai egyházpolitikájáról Földváryné Kiss Réka, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnöke szövegét. Gulyás Lajos református lelkészről „Még a bitófa alá is vasalt nadrággal megyek!” címmel Erdős Kristóf, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága Hivatalának munkatársa beszélt. Pap Béla karcagi lelkész börtönveiről és rejtélyes haláláról Csűrös András református lelkész, egyháztörténész tartott előadást.

Szerkesztette: Fekete Zsuzsa, Fotó: Némedi-Varga Dávid / reformatus.hu

Januári események a HMDK Split-Dalmát megyei Egyesületben

A spliti magyar egyesület aktívan kezdte az új esztendőt. Az év első napjaiban többször is összegyűltek, hogy az előttük álló év terveit megbeszéljék. A tagok mindenképp fontosnak tartják a sokoldalú tevékenységet, hiszen ezzel kicsiknek-nagyoknak is lehetőséget nyújthatunk arra, hogy közösségben legyünk.

Az első ilyen nagyobb esemény a IV. Béla király leányáról való megemlékezés volt. 2018. január 18-án 4. alkalommal sikerült a spliti Szent Dujmó székes-egyházban megtartani az Árpád-házi Szent Margit emlékére rendezett, misével egybekötött alkalmat. A misét hagyományosan Tomislav Čubelić plébános tartotta. Mivel ez a megemlékezés az ökumenikus imahét csütörtöki napjára esett, így a Split-Makarskai érsek, Marin Barišić jelen volt. Az alkalmat a média is közvetítette. Jelen voltak a spliti gyülekezet, valamint a HMDK Split-Dalmát megyei egyesület képviselői is szép számban. Hálát adunk azért, hogy az évek folyamán van lehetőségünk megemlékezni történelmünk- és hitéletünk kiemelkedő alakjairól, mégpedig Dalmácia szívében. Bizunk benne, hogy magyarságunk megőrzésével kapcsolatos igyekezetünk egy erős és biztos talajt biztosít terveink megvalósításához, a jövő generációjának nemzeti tudatának megőrzéséhez.

A következő alkalommal a magyar kultúra napjáról emlékeztünk meg. E napnak ötlete egy zongoraművésztől, Farsang Árpádtól indult. Az első kultúra napját 1989-ben rendezték meg annak emlékére, hogy 1823. jan.22-én Kölcsey Ferenc ezen a napon tisztázta le a Himnusz kéziratát. Ez a nap felhívja figyel-

münket arra, hogy tudatosítsuk és átértsük hagyományainknak mélységét, nemzeti öntudatunk erősítését, hogy felmutassuk a határon kívül is, hogyan adhatjuk tovább és élhetjük meg a múltunkat idéző tárgyi- és szellemi értékeinket. Mindezt kulturális, oktatási, hitéleti szempontok alapján.

2018. január 28-án, vasárnap 17 órai

A spliti magyarok látogatása Rijekában (Fiume)

kezdettel az Egyesület klubhelyiségében mintegy 20 fő részvételével sikerült megrendeznünk a magyar kultúra napját (mivel az előző héten a rossz idő miatt nem állt módunkban). Az emléknapot Bešlić (Csoma) Annamária, alelnök köszöntője nyitotta meg, melyben röviden ismerette e nap jelentőségét. Majd különféle videókat tekinthettünk meg a magyar kultúra napjával kapcsolatban: a Hungarikumokról, a Táncháztanulmányokról, a magyar operett-, a 100 tagú cigányzenekar-, valamint a klasszikus nóta világából, melyet Fontányi Árpád, az egyesület alapító elnöke készített elő. A program részeként Sakalija Klotild, Tripolski Anikó elnök és Komenda László elnökségi tag szavazatát is meghallgathattuk.

Ezek az alkalmak remek lehetőséget nyújtanak a beszélgetésre, ismerkedésre, barátságok és kapcsolatok kialakulására. Hálát adhatunk a jó Istennek, hogy megtart bennünket, lehetőséget készít és erősít a munkálkodásban. Reményt ad arra, hogy van értelme, jövője a közösségnek. Örömeinkre szolgál, hogy mindig akadnak olyan emberek, egyesületek, melyek

örömmel vesznek részt a közös munkában.

Jelen esetben szeretném kiemelni a Brács szigetről érkező magyar házaspár, Kalmár Szilvia és József lelkes részvételét, bízva a további eredményes együttműködésben. Ők egy éve alapították meg egyesületüket Brács szigeten, s mivel a spliti egyesület néhány tagjával az évek során baráti kapcsolatba is kerültek, a jövőben szeretnék a közös alkalmak, találkozók szervezésében együttműködni. Adja a jó Isten, hogy legyen módunk, akarjunk a magyar kultúrát, nyelvet, zenét, művészetet, hitet, irodalmat bemutatni, megélni, itt, Dalmácia szívében is.

Csoma Annamária

Erős hittel a gonoszság ellen

Kedves Olvasóink! Van egy történet az evangéliumokban, melyet talán mindnyájan ismertek. Jézus maga mellé veszi három tanítványát, Pétert, Jakobot és Jánost, és felviszi őket egy hegyre. Ott aztán a kiválasztott tanítványok csodálatos dolgot láthatnak. Jézus teljesen megváltozik, dicsőség és fény lengi körül, és megjelenik Mózes és Illés Jézus mellett. Beszélgetnek. Ezt a történetet nevezzük Jézus megdicsőülésének. Amikor azonban vége lett a mennyei jelenésnek, és elindultak visszafelé, egy megszokott látvány fogadta őket. Nagy sokaság várta Jézust. Olyan emberek sokasága, akik valamit akartak tőle. Leginkább valamilyen csodálatos gyógyulásban bíztak. Ekkor ment oda Jézushoz egy férfi, aki leborult előtte, és kérte, hogy gyógyítsa meg a fiát, aki holdkóros volt, és sok balesetet szenvedett már e miatt. A férfi hozzátette, hogy a fiát már elvitte a tanítványokhoz, de azok nem tudták meggyógyítani. Ez után Jézus komolyan megszidta a tanítványait. Kicsinyhitűeknek, hitetleneknek nevezte őket. Rákiáltott a fiúra, és meggyógyult még abban az órában.

Hiába látták a sok csodát, hiába tettek már maguk is sok csodálatos dolgot, most kudarcot vallottak. Meggyengült a hitük. Jézus pedig éppen ezzel magyarázta a ku-

darculat. Nem volt elég hitük, hogy legyőzzék a gonoszt.

Hit nélkül mi sem tudjuk legyőzni a gonoszt. Sem a bennünket körül vevő gonoszt, sem pedig a bennünk lévőket. Nagyon sok rossz dolog vesz körül bennünket. Kísértések között éljük az életünket. Csábít az ördög, hogy tegyünk valami

olyat, ami nem tetszik az Istennek. Ez a külső gonosz. De bennünk is van. Hány-szor haragszunk egymásra úgy, hogy nem vagyunk hajlandók megbocsájtani egymásnak! Hány-szor vagyunk önzők, és nem törődünk semmi mással, csak ön-

magunkkal! Hány-szor fordulunk el attól, akinek segíteni kellene! Sokszor a gyűlölet vezet bennünket, nem a szeretet. Ha nincs hitünk, akkor nem tudjuk ezeket a gonosz erőket legyőzni, mert ezek nagyon erősek.

De hittel bármire képesek vagyunk. Ahogy Jézus mondja, ha annyi hitetek lenne, mint egy mustármag, és azt mondanátok ennek a hegynek, hogy menj oda, oda menne. Hittel igenis le lehet győzni minden akadályt.

Hogyan lehet megerősíteni a hitünket? Jézus ezt is elmondja a történet végén. Csak imádsággal és böjtöléssel. Istentől kell kérnünk a hitünk megerősítését, és abban biztosak lehetünk, hogy Ő nem fogja ezt megtagadni tőlünk! Kérjétek Isten segítségét, imádkozzatok, hogy legyen egyre erősebb hitetek, és mindig győzni tudjatok a gonosz felett.

Imádkozzunk: Kegyelmes Isten! Könyörögve kérünk, segíts bennünket, hogy mindig erős hittel álljunk szemben a gonosszal, hogy le tudjuk győzni, és megigazult gyermekeidként élhessük életünket a Te dicsőségedre. Ámen.

Aranymondás: „Minden lehetséges annak, aki hisz.” Márk 9:23

Kraus Viktor

Református Újság

Gyülekezeti tájékoztató

Kiadja a Lónyay Gábor Polgári Társulás

Cím: Deregnő 216, 076 74 Deregnő

IČO/reg.szám: 31256732

Nyilvántartási szám: EV 5612/18

ISSN: 2585-8491

Megjelenik havonta.

Kereskedelmi forgalomba nem hozható.

Terjeszti a Deregnő-i Református

Keresztyén Gyülekezet

Szerkesztőség:

főszerkesztő: Csoma László,

szerkesztők: Csoma Annamária, Györky Szilvia,

Kraus Viktor, kárpát-medencei tudósítók:

Fábián Tibor, Szenn Péter

Szerkesztőség címe:

076 74 Draňov-Deregnő 216,

Tel.: 056/639 53 96, Mobil: 0908 035 094,

E-mail: ladislavcsoma@gmail.com

vagy csomalaszlo@centrum.sk

Nyomja: Györky Marián - MS PRINT

Meghívó

Magyarbőd

2018. március 11.

vasárnap

1848

14:00 Istentisztelet a templomban, ígét hirdet Nt. Radvánszky Ferenc a kárpátaljai Mező-kaszonyi-Bótrágyi Református Egyházközség lelkipásztora, közreműködik a Kassai Magyar Református Egyházközség Laudate Dominum énekkara

15:00 Megemlékezés és koszorúzás a református temetőben, ünnepi beszédet mond Braun László a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára

Orémus Zoltán